

Василь Дениско

Альфа чи омега?

Аpocalypto (Новий початок)

Режисер: Мел Гібсон

Оператор: Дин Семлер

Композитор: Джеймс Горнер

Тривалість: 135 хв.

Виробництво: США, 2006 р.

Державне інформаційне агентство Мексики «Нотимекс» повідомило, що індіанські общини майя звернулися зі скаргою у комісію з прав людини мексиканського штату Юкатан на кінокартину Мела Гібсона «Аpocalypto» як таку, що дискредитує історію і культуру древньої цивілізації. Із численних інтерв'ю Мела Гібсона стає зрозумілим, що режисер особливо не переймається критикою свого фільму ні з боку вчених-істориків, ні з боку індіанців. Припускаю, що частині глядачів теж байдуже, чому насправді загинула найрозвинутіша цивілізація американського континенту, яка проіснувала понад три тисячі років, охоплюючи територію нинішньої Гватемали і Мексики, Гондурасу і Сальвадору.

Один мій знайомий на запитання про його враження від фільму «Аpocalypto» сказав: «Клас, я люблю таке кіно. Нещодавно дивився 24 години (без перерви) фільм «Чингісхан». «Неймовірно, як ти зміг витримати?» – поцікавився. «Нормально, – відповів він, – велика банка пива і дві пачки сигарет...» Без коментарів.

Пригадую свій перегляд кінострічки «Політ над гніздом зозулі» режисера Мілоша Формана. Постійна психологічна напруга та концентрація передчуттів тривоги у глядацькому залі, кульмінаційний бунт головного героя стрічки проти несправедливості і несвободи, ніби висмикнута чека гранати, викликали в моїй душі такий вулкан емоцій, що несподівано для самого себе я підхопився з крісла і щось закричав просто в екран. Незнайома жінка, що сиділа поруч, повисла у мене на лікті і перелякано благала: «Мужчина! Сядьте! Я вас прошу. На вас усі дивляться!». І додала: «Це ж просто кіно!».

Так! «Аpocalypto» – просто кіно, і далеко не шедевр – це якщо оцінювати. Його сила – у видовищному розмаху і колоритній демонстрації екзотики майя. Заслуговує ува-

ги також відмінна операторська майстерність і талановито зіграна роль Лапи Ягуара (Руді Янгблад). Що ж до аналогії із фільмом «Політ над гніздом зозулі», то вона вбачається лише в одному, та й то суто умовно: в обох фільмах виразно домінує потужний протест проти поневолення і рабства людини в усіх його формах. Проте, безперечно, масштаби і прояви цього протесту є неспівставними.

Епіграфом до фільму «Аpocalypto» стала теза відомого історика культури і філософії Віла Дюранта: «Велику цивілізацію не підкорити ззовні, доки вона не зруйнує себе зсередини». Прикро, що режисер, задекларувавши істинне відображення засобами кіно історії майя, припустився безлічі помилок. Передовсім це стосується гіпертрофованого зображення ритуальних жертвоприношень і канібалізму. Вторинність режисерських задумок Мела Гібсона легко помітити в кількох епізодах. Наприклад, метод убивства ворога в лісі за допомогою знаряддя – загострених кілків, здатних пронизати наскрізь жертву, – є модифікованою калькою із фільму «Рембо. Перша кров». Видається, що Мел Гібсон, копіюючи «Рембо», ставив за мету просто шокувати глядача надмірною жорстокістю і кровожерливістю. Надто фальшиво зображено у стрічці поєдинок Лапи Ягуара із чорною пантерою, яку режисер чомусь позбавив природних інстинктів, приміром, інстинкту самозбереження. Пантера більше схожа на віртуальних хижаків, запозичених із мультфільмів і комп'ютерних ігор. Це засмучує, як і безліч інших голівудських штампів, вишитих грубими нитками у полотно картини. Свідомий глядач все одно не повірить у нелюдську спроможність головного героя: бігати зі швидкістю спринтера, лазити по деревах, долати безкраї джунглі, водоспади і болота. І все це – після двох поранень, одне з яких – наскрізне, у печінку.

Кадр з фільму «Apocalypse Now». Режисер Мел Гібсон. США. 2006.

Коротко – про сюжет фільму. Мисливське плем'я індіанців живе в лісі за законами предків і щиро вірить, що так буде завжди. Проте агресивні воїни з міста приходять у ліс за бранцями, щоб продати їх у рабство чи ритуально вбити на милість богів, які наслали хвороби і неврожай. Жорстокий, трагічний конфлікт. До речі, як відомо, у всіх імперіях міста і храми будували переважно раби і бранці. У часи Київської Русі – теж. У цьому Гібсон нічого нового не відкриває. Окремо розвивається сюжетна лінія молодого мисливця Лапи Ягуара і його сім'ї. Після драматичної розлуки вони борються за виживання наперекір усьому, в обставинах, коли страх, який животіє в людині й ось-ось оволодіє всім організмом, переважить зовнішні загрози. Незнищенність надій і сподівань головного героя, неймовірні, часом фантастичні зусилля його волі долають внутрішній страх, творячи диво: природа стає на захист Лапи Ягуара і допомагає йому в смертельній боротьбі з ворогом та щасливому воз'єднанні сім'ї.

Режисер демонструє життя народу майя у формі контрастів і класового антагонізму. З одного боку бачимо патріархальні звичаї мисливського племені, щирий і водночас грубуватий гумор, повагу до первинних цінностей сім'ї і материнства, мир і злагоду, а з іншого – природу страшного, жорсткого життя міста з необмеженою владою жерців, аристократів і воїнів. Раби і бранці, хворі і каліки, що втратили людську подобу, будують культові споруди-піраміди на яких їх же і принесуть в жертву, і відрубані голови покотяться східцями вниз під схвальні вигуки натовпу, що біснується у релігійному екстазі. Мел Гібсон однозначно наголошує: не природні катаклізми (землетруси й зміна клімату), не крах землеробства, не епідемії невідомих хвороб і не нашествя чужоземних племен стали початком занепаду доіспанської

цивілізації майя, – а культ жерців, рабство і жертвоприношення богам. В уста хворої дівчинки (біля тіла матері) режисер вкладає містично-пророчі слова: «...день стане ніччю і людина-ягуар приведе вас до загибелі».

«Apokalupto» – давньогрецька форма від дієслова apokaluptein, що означає «розкривати». Проте в одному з інтерв'ю Мел Гібсон пояснює, що назва його фільму означає не що інше як «новий початок». Ця назва наводить на роздуми: якщо це початок масштабної різанини і тотальної бійні, влаштованої Кортесом і конкістадорами, якщо це початок нового рабства – то так! Бо у нове відродження цивілізації майя – тих залишків племен індіанців, яких загнали у резервації і які живуть у цілковитому зубожінні, – не віриться! А фраза Лапи Ягуара: «...ми підемо у ліс шукати новий початок», мовлена у фіналі стрічки на тлі симпатичних парусників Колумба чи Кортеса, непереконлива, щоб бути метафорою біблійних намірів новоявленого пророка Мойсея.

«На священних вівтарях не скурюється більше духмяний попіл... стихло відлуння людських голосів, міста лишилися непорушені... ніби хтось збирався повернутися, але ніхто не вернувся... безгоміння...». Цієї картини немає в кінострічці «Apocalypse Now», як і немає співчуття режисера до трагедії народу майя.

І насамкінець. За кілька минулих століть у Америці не знайшлося божевільного, який захотів би встановити пам'ятник Ернану Кортесу. Віриться, що такого не буде ніколи. А хохла-безбаченки нещодавно відновили у центрі південного міста пам'ятник російській імператриці, яка знищила Запорізьку Січ і закріпачила Україну...

¹ Галленкамп Ч. Майя. Загадка исчезнувшей цивилизации. – М.: Наука, 1966.